కుండా వున్నారు.

వెం: మహారాష్ట్ర సంస్థానాలు చెడిపోవడం మనికు ముప్పొచ్చిందిరా.

రా: పోనిద్దూ మహారాష్ట్రులతోపాటు మనవాళ్లుకూడా హిందూస్థానీ బస్తీలు చేరుకుంటారు.

సు: మనమేమీ అరవలమా, కన్నడులమా బంగాళీలమా దేశసంచారం చెయ్యడానికి, భయపడడానికి.

వెం: అంచేతె మనం తక్కిన వాళ్ళకంటే బాగువసుతున్నాం.

సు: నిజమే.

---

* నియోగి - వైదీకీ

[నూళ్ళ కిందట]

అన్నంభట్లు: ఒరే కొండురావూ!

కొండుశ్రౌతి; ఓరి నీ అమ్మకడుపిదయిపోను, నన్ను కొండు రావంటా వేమిట్రోయ్!

బ్రహ్మావధాన్లు: (నవ్వుతాడు)

అన్న: (పిచ్చయ్యశాస్త్రితో) తప్పేముందిరా పిచ్చయ్య స్వామీ!

పిచ్చయ్యశాస్త్రి: అదేమిటోయ్! నాకూ కొత్తపేరెట్టావు! నీ తెలివితేటలు కాలినట్లేవున్నాయి.

బ్రహ్మ: (నవ్వుతాడు)

---

* వీణ మే 1938

అన్నం: లేప్పేముందిరా? కావలిస్తే నన్ను పిలువు అన్నం రాజని.

కొండు: ఏడిసినట్టే వుంది.

పిచ్చి: మహాభాగా చెప్పావుకదూ.

బ్రహ్మ: (నవుతాడు)

అన్నం: ఔనురా, నియోగులంతా మనకొసలు తగిలించు కొంటున్నారురా! దీక్షితులు, పాకయాజి, శాస్త్రి, అవధాని, శ్రౌతి, శర్మఅని. మనం వాళ్ళ కొసలు తగిలించు కుందాం! రావు, రాజు, స్వామిఅని.

పిచ్చి: నిజమేరా అన్నంరాజూ.

అన్నం: భేష్ మహాభాగా పిలిచావురా నన్ను.

బ్రహ్మ: (నవ్వుతాడు)

అన్నం: (పిచ్చయ్యశాస్త్రితో) కేవల్లె కాపురస్తులైన నంది రాజు లక్ష్మీనారాయణ దీక్షితులు బహద్దరువారు నియోగుల కందరికీ మన కొసలు తగిలించాడా లేదా? ఏమంటావు?

కొండు: వాడి మొఖం, వాడి ముఖమంటూ.

పిచ్చి: అవునుగాని ఈ దీక్షితులు మీాద అనేక పుస్తకాలు బయలు దేరాయిరా. ఆయన దేవుడే అంటారు కొందరు. కేవలం దక్షిణామూర్తి అవతార మంటారుకొందరూ. ఒక ప్రబంధాలేమిటి, యక్షగానాలేమిటి, హరికధలేమిటి కథలేమిటి, ఇదేమిటి అదేమిటి సమస్తం బయలుదేరాయి.

కొండు: ఏడిశాడులే.

అన్నం: పద్ధతి నియోగిధ్వజం చెలరేగి పోతుందోయ్!

కొండు: ఒక శుభానికనికాదు అశుభాని కనిగాదు, మనం దేనికీ పనికిరాముట.

అన్నం: సమస్తం వాళ్ళే చేసుకుంటూంటేనే. వాళ్ళు చెయ్య లేనిదేమీ లేదుట! పుండ్రధారణం, ఆచమనాలు, సంకల్పం, శ్రాద్ధాలూ, తాంబూలప్రదానం, ముద్రాజ్ఞానం, అర్ఘ్యప్రదానం, సప్తపాకయజ్ఞాలు, పతితాశౌచం, జాత్యాశౌచం ఇదేమి టదేమిటి సమస్తం వాళ్ళే చేసుకొంటున్నారు.

కొండు: వాళ్ళ మొహంకాదూ 'వాళ్ళ మొహమని! ఈ నియ్యోగపాళ్ళను చీరేస్తాను యెవడు అడ్డొస్తాడో చూస్తాను.

బ్రహ్మ: ఒరేయ్! ఇప్పుడుమనం వాళ్ళయిళ్లకి వెళితే మునపటిలా లేచి నిలబడకుండా ఉన్నారురా.

అన్నం: మనకంటే తక్కువవాళ్లు కదా, వాళ్లకెందు కొచ్చిన పోయెకాలమిది చెప్పు!

కొండు: ఇంతకీ నియ్యోగ ప్రభువులు కాదుటయ్యా! ప్రభువులయినప్పుడు మనకంటే తక్కువంటావా ఎక్కువంటావా? చెప్పు. చెప్పవేం? మనం వెళితే నిలబడొద్దూ?

బ్రహ్మ: ఈ కృష్ణకి పడమటఉండే నియ్యోగుల్ని కావలిస్తే అడిగిచూడు, 'మీరు బ్రాహ్మలు కారుటయ్యా అని. వాళ్ళే మంటారోచూడు! మేము కరణాలం బ్రాహ్మలంకాము, అంటారు.

కొండు: చూశావామరి! వాళ్లు బ్రాహ్మలు కానప్పుడు మనంవెళితే నిలబడొద్దూ? న్యాయంచెప్పు పోనీ.

అన్నం: న్యాయమేమిటి, అన్యాయమేమిటి, తెగించిన ముండాకొడుకులికి.

కొండు: తెగించిన ముండాకొడుకులా, దెయ్యం ముండాకొడుకులా!

అన్నం: అన్నిరకాల కర్మలూ మనం చేయించాలిగాని

నియ్యోగులా చేయించడం. శిష్టాచారమంతా మంటకలిసి పోడంలేమా ?

బ్రహ్మ: వాళ్ళలో ఏమి బ్రాహ్మణత్వం తగులబడిందని చెప్పు, ఇలాంటివన్నీ చెయ్యడం. వేషంచూస్తే రాజులవేషం. నెత్తికి షమ్లా, పొడుగుపాటికోటు, కాళ్లకి షరాయి. కొంపలోనా అన్నీ రాజుల ఆచారాలే. బ్రహ్మిగాడి కుండవలసిన ఆచారం ఒక్కటి లేదుకదా. పేరుకొక్కటి. రాజుల్ని చూసి చివరికి మద్యపానం కూడా—అనకూడదుకాని. అంతకితూగలేని ముండాకొడుకులు రెడ్డి దొరల్నిచూసిచుట్టకాల్చడం! ఇదీ వాళ్లలోఉన్న శ్రోత్రియత్వం.

పిచ్చు: మనలోమట్టుకు అంతకంటే మంచి ఏం ఏడిసిందిరా! వాళ్ళలో తప్పులుంటే మనలోనూ ఉన్నాయి. వాళ్ళు రాజుల్ని అనుకరిస్తే మనవాళ్ళు కొందరు వాళ్ళని అనుకరించి మీసాలు పెంచుకుంటున్నారు. వేదంముక్కలు మానేసి ఏవో చచ్చు బొక్కు ఉద్యోగాల్లో చేరుతున్నారు. పోనీ అచ్చంగా వైదికంలో పడిఉన్న వాళ్ళైనా అంతకంటే స్వచ్ఛంగా ఉంటున్నారా అంటే, మళ్లా అదిలేదు. డబ్బంటే నానాగడ్డీ తినెయ్యడమే. ఇక్కడ కుదరదనిచెప్పి పూనా సతారాలకు పారిపోయి అక్కడ శల్య పాయసాలు కడుపునిండా తాగి చేతినిండా డబ్బులు పుచ్చుకోడం. ఇదీ మన వైదికవాళ్లు చేస్తూన్న పని.

కొంపు: ఒరేయ్! ఈ పిచ్చయ్యగాడు మహా చెడ్డపిచ్చిగా పేలుతున్నాడురా! వీణ్ణి వెలెయ్యాలిరా! వెలేస్తేగాని వీడికి బుద్ధి రాదురా! వీడు ఆనియ్యోగవాళ్లను వెనకేసుకొచ్చి మనని అయినవీ కానివీ కారుకూతలు కూస్తున్నాడురా.

పిచ్చు: అది కాదురా నే చెప్పేది. తప్పులన్నీ వాళ్లలోనే ఉన్నాయి మనం స్వచ్ఛంగా స్ఫటికంలాగ ఉన్నామంటే ఇలాంటి

వన్నీ చెప్పవలసొస్తుంది. తప్పులు వాళ్లలోనూ ఉన్నాయి మన లోను ఉన్నాయి.

కొండు: అయితే వాళ్ళలోకూడా తప్పులున్నా యంటావూ?

పిచ్చు: బోలెడన్ని! తలమీద వెంట్రుక లన్ని!

కొండు: అదే నాకుకావలసింది. అదే నేను చెప్పడమిప్పుడు.

బ్రహ్మ: ఒరే! ఈ దీక్షితులికి ఈ శ్రౌతం, స్మార్తం, వేదాంతం, భాష్యం నేర్పిన గాడిదకొడు కెవడురా?

కొండు: ఒకదరిద్రపుగొట్టు అభాజనపు అప్రాచ్యపు ఛాందసు న్నాడులే! వాడూ! అక్కన్న శాస్త్రులు ముండాకొడుకు! వాడూ ఇవన్నీ నేర్పాడు నారడికి.

బ్రహ్మ: ఒక్కొక్క వేళకి అలాంటిద్రోహి ఒక్కొక్కడు బయలుదేరుతూ ఉంటాడు, మతం నాశనం చెయ్యడానికి.

అన్నం: ఈ అక్కన్నశాస్త్రులు అంతటితో ఊరుకోలేదు.

బ్రహ్మ: ఊరుకోక ?

అన్న: ఊరుకోక నారడిని గురుదక్షిణ ఇమ్మని అడుగుతూ, నువ్వు నాకు గురుదక్షిణగా ఇయ్యవలసింది మరేంలేదు. పద్ధతి నియోగాన్ని ఖండించే వారి ఖండనలని మండించెయ్యడమే నువ్వు నాకు గురుదక్షిణగా ఇయ్యవలసింది అన్నాడు. అంటే, ఇంకేముంది దానిమీద అబ్బాయిగారు కోతికి కల్లు పట్టినట్టుగా చెలరేగి పోతున్నాడు.

బ్రహ్మ: అరిపీడెమ్మకడుపుకాలా! అక్కన్నశాస్త్రులుముండా కొడుకు ఎంతపనిచేశాడురా! వీణ్ణి ఉప్పుపాతరెయ్యా. చివరికి మన వెధవ పెట్టినపెంటే యిదీ. హరిహరి. వాడు బతేముండా కొడుకులావున్నాడు చూస్తే.

కొండు: ఇంతా అంతానా. పొగరుబోతుల్లో మొదటిరకం.

బ్రహ్మం: అయితే ఈనారదికి ఎవడయ్యా వ్యతిరేకంగా పనిచేస్తున్నవాడు.

అన్నం: ఒకడున్నా శాస్త్రులదగ్గర నారదితో కూడాకలిసి చదువుకొన్నవాడే. మనవాడు విశ్వపతిశాస్త్రులు. నారదివాద నలను ఎక్కడికక్కడకి ఖండించి ముక్కలుచేసి పారేస్తున్నాడు.

పిచ్చి: అయనో! ఎక్కడికక్కడికి ఖండించిపారేస్తున్నాడు. ఇలాగ అలాగాకాదు, విశ్వపత్యసురవిజయం, విశ్వపతి దక్షో నాశనం, విశ్వపతి దుంపనాశమని పుస్తకాలకు పేర్లెట్టి.

బ్రహ్మం: ఏమిటే మనమంతా అసురులమా? రాక్షసులమా? వాడికేం పోయేకాలం పుట్టింది అలా పేర్లెట్టడానికి.

పిచ్చి: వాడినాలిక చీల్చినాసరే పాపంలేదు.

కొండు: దీనికంతా అనుభవిస్తున్నాడులే. పెళ్ళాంచచ్చిపోయి నప్పుడు దగ్గిరకొచ్చిన ముండాకొడుకు ఒక్కడూ లేడుకదా. ఒక్కడంటే నమ్మమరి. చివరికి కుక్కైనా దగ్గరికి వెళ్ళలేదు.

బ్రహ్మం: ఏం, ఎందుచేత.

కొండు: ఎందుచేతేమిటి. ఇలాంటి అప్రాచ్యుడికి సహాయం చేసేవాడెవడురా లోకంలో! బతిమాలుకుంటూ మనవాళ్ళని రమ్మన్నాడు. ఓయ్! బతిమాలుకుంటూ మనవాళ్ళని రమ్మన్నాడు. కర్మచేయించి పోదురుగాని రండన్నాడు.

బ్రహ్మం: మనవాళ్ళేమన్నారు.

కొండు: ఛస్, నీ మొహంచూడకూడదు, చూస్తే పాప మొస్తుంది, ఫో, పొమ్మన్నారవతలికి.

బ్రహ్మం: అంటే అతను.

కొండు: ఇంకా బతిమాలేడు. ఇరకా బతిమాలగా అప్పు డన్నారు మాకందరికీ ప్రదక్షిణ నమస్కారాలుచేసి చెంపలు

వాయించుకో. అలా వాయించుకుంటే వస్తాం అని. అ తర్వాత వాశితిప్పలు వాడు పడ్డాడులే. ఏదో తనే చేసుకుని ఏడ్చాడుట.

బ్రహ్మ: ఏమిటీ తనే చేసు కున్నాడా! ఎంతపని చేశాడురా వీడి దౌర్జన్యమండా! ఆహా! ఔనుగాని అతగాడు బందరులో వడ్లమన్నాటి వెంకప్పచేత యజ్ఞం చేయించాడు టేమిటి!

కొండు: ఆ యజ్ఞం ఒకంతట జరగనిచ్చారుటార్రి మనవాళ్ళు. ముప్పుతిప్పలూ పెట్టి మూడు చెరువుల నీళ్ళు తాగించారు. నారదు విధవ వేషాలన్నీ వేసుకు చివరికి ఆవూరు చేరి ఏదో మొత్తుకున్నాడు.

బ్రహ్మ: చిట్టచివరకి జరిపించా డన్నమాటే. మహాబాగా వుంది. ఘటికు డనిపించుకున్నాడు. అక్కడో వేదపాఠశాలకూడా పెట్టించాడుట కాదూ నియోగులకి.

కొండు: ఏడవనిద్దూ. మొర్రో మని ఏడవనీ ఎవడిక్కావాలి. శిష్టాచారమంతా తగులడిపోయాక యజ్ఞంచేస్తే ఎవడికి కావాలి, వేదపాఠశాల పెడితే ఎవడికి కావాలి. ఒకటి బాగుంది కనకా మరొకటి చెడిపోయిందని ఏడవటానికి. అన్నీ బుగ్గయి పోయాయి, తీరిపోయింది.

బ్రహ్మ: ఓయ్! ఇదిగో అలాగనకు. మనకు విశ్వపతి శాస్త్రులు వున్నన్నాళ్లూ మరేం పర్వాలేదు. మరేం పర్వాలే దంటే నమ్ము. నాపిగాడుచేసే పనులన్నిటినీ మండించేస్తూ వుంటాడు. అత నున్నంతకాలం మనకేం పర్వాలేదు. నమ్ము నా మాట వినుమరి.

కొండు: చాలులేరా.

పిచ్చ: ఇంకేం భేషుగ్గా ఉంది!